

Sygn. akt II UK 37/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 września 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku I.C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o rentę rodzinną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 września 2012 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 27 września 2011 r., sygn. akt [...]

oddala skargę.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2011 r. Sąd Okręgowy [...] w W. oddalił odwołanie I.C. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, II Oddział w W. z dnia 30 września 2010 r., ustalwszy, że ubezpieczona ukończyła wiek 25 lat w dniu

14 czerwca 2010 r., będąc na przedostatnim roku studiów, wobec czego nie spełniała warunku prawa do renty rodzinnej przewidzianego w art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

Sąd ustalił, że I.C., urodzona [...] 1985 r., złożyła w dniu 18 sierpnia 2010 r. wniosek o przyznanie prawa do renty rodzinnej po matce, zmarłej w dniu 27 lipca 2010 r. Dołączyła zaświadczenie z Uniwersytetu [...] z dnia 29 września 2010 r. poświadczające, że jest na pierwszym roku dwuletnich studiów (rok akademicki 2009/10), a następnie zaświadczenie z dnia 30 września 2010 r. o wpisie na drugi rok studiów dwuletnich w roku akademickim 2010/11, po zaliczeniu sesji letniej przełożonej na wrzesień 2010 r.

Zdaniem Sądu Okręgowego, wnioskodawczyni nie spełniła warunków przyznania renty rodzinnej, gdyż w chwili, gdy osiągnęła wiek 25 lat nie była studentką ostatniego roku, nie zdała egzaminów z pierwszego roku studiów, jak też nie uzyskała wówczas wpisu na drugi rok studiów zgodnie ze statutem uczelni.

Wyrokiem z dnia 27 września 2011 r. Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację ubezpieczonej. W ocenie tego Sądu, osiągnięcie przez ubezpieczoną wieku 25 lat w dniu 14 czerwca 2010 r., kiedy była jeszcze studentką pierwszego, tj. przedostatniego roku studiów, gdyż nie zdała egzaminów przewidzianych dla pierwszego roku studiów, nie wypełnia warunku przewidzianego w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Skarga kasacyjna ubezpieczonej oparta została na podstawie naruszenia prawa materialnego polegającego na błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez odmowę przyznania ubezpieczonej prawa do renty rodzinnej, „mimo że formalnie zakończyła naukę na przedostatnim roku (zaliczyła wszystkie ćwiczenia) przed 25 urodzinami, tj. przed dniem 14 czerwca, gdyż zajęcia trwały do dnia 4 czerwca, jednocześnie nie przerwała studiów, a jedynie egzaminy zaliczyła - zgodnie z regulaminem - po dacie swoich urodzin, jednak nie tracąc cały czas statusu studenta i ciągle przed rozpoczęciem zajęć na ostatnim roku studiów”, nieuwzględnieniu w akcie stosowania wskazanego przepisu treści art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i

rentach z FUS oraz art. 67 ust. 2 Konstytucji i przyjęciu, że sformułowanie „będąc na ostatnim roku studiów” podlega ustaleniu na podstawie aktów rzędu regulaminu oraz nieuwzględnieniu zasad i wzorców przewidzianych w art. 2 i 32 ust. 1 Konstytucji.

Zaskarżając wyrok w całości, ubezpieczona wniosła o jego uchylenie oraz uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i orzeczenie co do istoty sprawy lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w W.

Podniosła, że ani orzecznictwo Sądu Najwyższego, ani treść przepisu art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej nie pozwalają na tak wąską jego wykładnię, uwzględniającą nie sytuację studenta, „będącego na ostatnim roku studiów”, lecz potrzeby organizacyjne szkoły wyższej. Wskazała, że uwzględnienie wykładni funkcjonalnej, celowościowej i systemowej pozwala na odczytanie naruszonego przepisu również w inny sposób, przez przyjęcie, że jeśli dziecko ukończyło 25 lat, czyli wiek, do którego zachowuje prawo do renty rodzinnej bez względu na rodzaj kształcenia, ale jest w przedziale wiekowym przed ukończeniem 26 lat, zachowuje prawo do renty w trakcie całego ostatniego roku studiów, pod warunkiem, że jego kształcenie odbywa się w ramach uczelni wyższej i w tym przedziale czasowym osiągnie ono ostatni rok studiów. W ocenie skarżącej, doprecyzowanie jednego z warunków nabycia prawa do renty rodzinnej na podstawie regulacji pozostającej poza systemem przepisów prawa ubezpieczeń społecznych, np. w treści regulaminów studiów wyższych, powinno spowodować wykładnię rozszerzającą zwrotu „będąc na ostatnim roku studiów”, umożliwiającą w ten sposób zapewnienie ochrony socjalnej osobom kończącym studia wyższe w różnych typach uczelni, o różnych programach studiów i różnej ich organizacji. Skarżąca podkreśliła, że w jej przypadku podejście do egzaminów w sesji jesiennej było zgodne z regulaminem i niesankcjonowane ocenami niedostatecznymi wobec niepodejścia do sesji letniej, a przez czas trwania egzaminów, jedynie formalnie widniała w ewidencji uczelni jako studentka przedostatniego roku.

Skarżąca podniosła, że zastosowanie art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przy uwzględnieniu treści regulaminów studiów przyniosło skutek w postaci naruszenia konstytucyjnej zasady równości wobec prawa i zróżnicowania

sytuacji prawnej studentów urodzonych w różnych dniach tego samego roku kalendarzowego. Zwróciła uwagę, że przy przyjętej przez Sąd Apelacyjny interpretacji tego przepisu sytuacja wnioskodawczynie – pomimo zaliczenia egzaminów zgodnie z regulaminem studiów – kształtuje się mniej korzystnie niż osób, które uzyskały warunkowy wpis na ostatni rok studiów w celu zdania egzaminów komisyjnych, jeżeli tylko wiek 25 lat osiągnęli w drugiej połowie roku kalendarzowego. Zarzuciła, że jej sytuacja, przy przyjętej przez Sąd Apelacyjny interpretacji omawianego przepisu, kształtuje się mniej korzystnie nie tylko wobec osób, które – tak jak ona – zaliczyły egzaminy w sesji jesiennej, lecz urodziny obchodziły w drugiej połowie roku, ale również mniej korzystnie w stosunku do osób wpisanych na ostatni rok studiów, choć tylko warunkowo, przed zdaniem egzaminów komisyjnych, jeżeli tylko wiek 25 lat osiągnęli po uzyskaniu tego wpisu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z wiążącymi Sąd Najwyższy ustaleniami, I.C. urodzona w dniu [...] 1985 r., złożyła wniosek o przyznanie prawa do renty rodzinnej po matce I.Z., zmarłej w dniu 27 lipca 2010 r., a zatem wiek 25 lat ukończyła po śmierci matki. Należało zatem dostrzec, że w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, którego naruszenie skarżąca zarzuciła, nie przewidziano możliwości nabycia prawa do renty rodzinnej w związku z ukończeniem 25 lat w czasie odbywania studiów na ostatnim roku, lecz wyłącznie możliwość przedłużenia prawa do renty rodzinnej do zakończenia ostatniego roku studiów przez osobę, która ukończyła 25 rok życia, będąc studentem tego roku. Konstrukcja przedłużenia prawa wiąże się i jest warunkowana uprzednim jego nabyciem, a sposobność korzystania z prawa przez czas „przedłużony” wymaga wcześniejszego uzyskania prawa do renty rodzinnej. Jeszcze wyraźniej uprzednie spełnienie warunku nabycia prawa do renty rodzinnej uwypuklono w przepisach dawnych, postanawiając w § 1 rozporządzenia Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z dnia 21 czerwca 1968 r. (Dz.U. Nr 22, poz. 150), że osobie uprawnionej do renty rodzinnej uczęszczającej do szkoły wyższej przedłuża się prawo do tej renty do ukończenia 25 lat życia, jeżeli ukończenie 24 roku życia przypada na ostatni lub przedostatni rok studiów. Sąd

Najwyższy formułował to w późniejszym stanie prawnym, stwierdzając, że nie traci uprawnienia do renty rodzinnej osoba, która ukończyła 25 lat w okresie wakacji studenckich po ukończeniu nauki na przedostatnim roku studiów, a przed rozpoczęciem zajęć na ostatnim roku studiów, na który uzyskała wpis (por. uchwałę z dnia 23 lutego 1989 r., III UZP 3/89, OSP 1990 nr 5-6, poz. 426).

Obecnie ukończenie wieku 25 lat ma przypadać w czasie uczęszczania na ostatni rok studiów, lecz – oczywiście – po zgonie osoby, po której renta rodzinna przysługuje. Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci spełniała warunki wymagane do uzyskania emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub jednego z tych świadczeń (art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) i stan rzeczy obejmujący spełnienie warunków z chwili jej śmierci decyduje o uprawnieniach do renty rodzinnej pozostałych po niej osób. Wynika stąd, że nie jest możliwe nabycie prawa do renty rodzinnej przez osobę, która ukończyła 25 lat przed śmiercią osoby, po której przysługiwałoby jej prawo do renty rodzinnej z mocy art. 68 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a w związku z tym prawo to nie może być przedłużone według zasad ustalonych w art. 68 ust. 2 ustawy.

Odnosząc się do dalszych ustaleń dotyczących stwierdzenia, że ubezpieczona w chwili ukończenia 25 roku życia nie zaliczyła wszystkich egzaminów z pierwszego roku studiów do dnia 31 maja 2010 r., a na drugi rok studiów dwuletnich w roku akademickim 2010/11 została zapisana w dniu 30 września 2010 r., po zdaniu egzaminów w sesji poprawkowej, trzeba zauważyć, że w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS mowa jest o osobie „będącej na ostatnim roku studiów w szkole wyższej”. Nie jest wadliwa wykładnia przyjmująca, że „ostatni rok studiów w szkole wyższej” jest pojęciem, którego znaczenie nie może być ustalane w oderwaniu od postanowień statutu uczelni i regulaminów studiów obowiązujących w danej szkole wyższej, mimo że akty te nie mają charakteru normatywnego i nie należą do katalogu źródeł prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r., II UK 134/05, niepubl.). Ustalenie chwili, w której dziecko staje się studentem ostatniego roku studiów, Sąd Najwyższy związał i uzależnił od wpisu na ostatni rok studiów dokonanego na podstawie regulaminu obowiązującego daną uczelnię, uznając, że w każdym

przypadku regulamin uczelni decyduje o tym, na którym roku studiów studiuje dany student (por. uchwałę z dnia 23 lutego 1989 r., III UZP 3/89, OSP 1990 nr 5-6, poz. 426 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2006 r., I UK 265/05, Prawo Pracy 2006 nr 7-8, s. 53, z dnia 28 października 2003 r., II UK 138/03, OSNP 2004 nr 15, poz. 271, z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 15/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 295, z dnia 12 stycznia 2011 r., II UK 201/10, niepubl.).

Nie istnieje jakakolwiek racja aksjologiczna, która uzasadniałaby odstępianie od tej linii orzecznictwa. Przeciwnie, należy ją utrwalić, uwzględnivszy, że zapisanie studenta na kolejny rok studiów nie jest czynnością czysto formalną. Np. statut stanowi, że wpis uzyskuje się po zdaniu wszystkich egzaminów. Warunek zdania egzaminów przewidzianych tokiem studiów w roku poprzedzającym ostatni rok studiów jest warunkiem podstawowym i koniecznym. Nie można przyjąć, że nie od niego uzależnione jest przedłużenie prawa do renty rodzinnej, następujące do czasu ukończenia ostatniego roku studiów. Inaczej mówiąc, tylko ukończenie 25 roku życia po „zaliczeniu roku” przedostatniego, a nie wpis na następny, ostatni rok studiów uprawnia do dalszego pobierania renty rodzinnej do końca tego roku studiów. Wpis (wpis warunkowy) na następny (ostatni) rok studiów nie ma znaczenia, jeżeli rok przedostatni nie został zaliczony. Postawienie tak sformułowanego warunku zastosowania art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych usuwa wszelkie wątpliwości co do nieuzasadnionego różnicowania studentów w zależności od tego, czy uzyskali wpis na ostatni rok jeszcze w czerwcu, czy dopiero we wrześniu (por. głosę A. Wypych – Żywickiej do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 15/07, OSP 2009 nr 3, poz. 27) oraz nie można twierdzić, że w określeniu studenta, jako będącego na ostatnim roku studiów zawiera się jedynie formalne kryterium, które można objeść bez zaliczenia wszystkich egzaminów z poprzedniego roku studiów.

Na osąd w tej sprawie nie mogą mieć wpływu niemające odzwierciedlenia w stanowisku zawartym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2006 r. (II UK 174/05, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 107), a rzekomo z niego wywodzone stwierdzenia, że „osoby mające nadzieję ukończyć studia przed 25 rokiem życia skłania do ich

niepotrzebnego wydłużania w celu utrzymania w maksymalnym wymiarze prawa do renty rodzinnej”.

W konsekwencji nietrafny jest zarzut, że przy przyjętej przez Sąd Apelacyjny interpretacji art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS sytuacja osób, które nie zdały egzaminów wymaganych na przedostatnim roku studiów kształtuje się mniej korzystnie niż osób, które uzyskały warunkowy wpis na ostatni rok studiów z powodu egzaminów komisyjnych. Ich sytuacja niczym się nie różni; uprawnione osoby nabywają prawo do dłuższego pobierania renty rodzinnej tylko z racji urodzenia się w różnych okresach roku kalendarzowego, lecz ta przesłanka jest istotą ustalania praw z ubezpieczenia społecznego, wiążącą nabycie prawa od chwili spełnienia warunków ustawowych i nie może być kwalifikowana jako przesłanka dyskryminująca (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2011 r., II UK 303/19, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 98).

Nieuzasadnione jest zawarte w skardze kasacyjnej stwierdzenie, że skarżąca kończąc 25 rok życia była na ostatnim roku studiów, gdyż nie zaliczyła egzaminów obowiązujących na tym roku i do czasu ich zdania nie „przeszła” na następny rok. Przede wszystkim jednak nie nabyła prawa do renty rodzinnej kończąc 25 lat po śmierci matki, w związku z czym prawo to nie mogło być przedłużone według zasad ustalonych w art. 68 ust. 2 tej ustawy.

Mając to na względzie Sąd Najwyższy orzekł o oddaleniu skargi kasacyjnej na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

/tp/